

1 וערבית – וסמוך לשקיעה, ראינוהו בפערב, אָמַר רבי יוחנן בן נורי,
 2 עדי שָׁמַר הֵם, שלא יתכן שהלכנה תלך במהירות כל כך מהבוקר
 3 לערב מהמזרח עד המערב, אבל בְּשָׁבָאוּ לִיבְנָה להעיד בפני
 4 הסנהדרין, קִיפְּלָן רַבֵּן גְּמִילָאֵל וקידש את החדש על פיהם, כיון
 5 שלפעמים יתכן הדבר.
 6 מעשה נוסף: ועוד מעשה היה, שָׁבָאוּ שְׁנֵים וְאַמְרִי, ראינוהו בַּמָּנָה –
 7 בליל שלשים, והעידו בפני בית דין וקיבלו את עדותן, ובליל עִיבּוּרוֹ
 8 ובליל שלשים ואחד ציפו בית דין וכל העם לראותו, שהרי אחר
 9 שנראה בליל שלשים בודאי ייראה בלילה שאחריו, ולא נִרְאָה
 10 כלל, ומכל מקום קִיפְּלָן רַבֵּן גְּמִילָאֵל, כיון שלפי חשבוננו היה ראוי
 11 הירח להראות בליל שלשים, כדברי העדים, ומה שלא ראוהו
 12 בליל שלשים ואחד, משום שהיה ערפל או ענן שהסתירוהו. אָמַר
 13 רבי דוסא בן הורבניס על אותו מעשה, עדי שָׁמַר הֵן, הֵיאֵךְ מַעֲדִים
 14 עַל הָאִשָּׁה שְׁלֵדָה, וְלִמְחַר בְּרִיטָה בִּין שִׁינָה – היא נראית מעוברת,
 15 וכן כאן, איך יתכן שהלכנה החדשה נולדה בליל שלשים, ובליל
 16 שלשים ואחד לא תיראה. אָמַר לוֹ רבי יהושע לרבי דוסא בן
 17 הרבניס, וְיֵאָה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ, שעדי שקר הם, וראש חדש ביום
 18 השלשים ואחד, ונחלק על רבן גמליאל שקדשו ביום השלשים.
 19 וכיון שחודש זה היה תשרי, נמצא שהיה חילוק בזמן קביעת
 20 המועדות בין רבן גמליאל לרבי יהושע. שָׁלַח לוֹ רַבֵּן גְּמִילָאֵל לרבי
 21 יהושע, 'מִזְרֵנִי עֲלֶיךָ שְׁתָּבֵא אֶצְלִי בְּמַקְלָךְ וּבְמַעֲוִתֶיךָ, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים
 22 שָׁחַל לְהֵיטֵב בְּחֻשְׁבוֹנֶיךָ, ותוכיח בכך שאתה מודה לדברי, שאתה
 23 עושה בו מלאכת הוצאה וטלטול מוקצה. הֵלֶךְ וּמִצָּאוֹ רבי עקיבא
 24 את רבי יהושע מִיָּצֵר – מצטער, על שנגזר עליו לחלל את יום
 25 הכפורים, אָמַר לוֹ רבי עקיבא, יֵשׁ לִי לְלַמֵּד מִהַפְסוּקִים, שָׁחַל מֵהַ
 26 שְׁעָשָׂה רַבֵּן גְּמִילָאֵל עִשּׂוֹי, ואף אם קבע ראש חודש בטעות, שֶׁנֶּאֱמַר
 27 (ויקרא כג ד) 'אֶלֶף מוֹעֵד ה' מִקְרָא קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם, ויש
 28 לדרוש שבקריאת בית דין תלאם הכתוב, בִּין אִם קִבְּעוּם בֵּית דִּין
 29 בַּמָּנָה האמיתי, וּבִין אִם טִעוּ וקִבְּעוּם שְׁלֵא בַּמָּנָה, אִין לִי מוֹעֲדוֹת
 30 אֶלֶף אֱלֹ. בָּא לוֹ רבי יהושע אֶצְלֵי רבי דוסא בן הורבניס, שאף הוא
 31 סבר שעדי שקר הם, אָמַר לוֹ רבי דוסא, אִם בָּאִין אֲנִי לְדוֹן אַחֵר בֵּית
 32 דִּינוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִילָאֵל, צָרִיכִין אֲנִי לְדוֹן אַחֵר כֵּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין
 33 שְׁעָמַד מִימּוֹת מִשָּׁה וְעַד עַכְשִׁי, ואין לך לחלק בין בית דין זה לבין
 34 בית דינו של משה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד ט) 'וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב
 35 וְאֵבִיהוּא וְשִׁבְעִים זִמְנִים מִזִּמְנֵי יִשְׂרָאֵל', לָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָיִם שֶׁל
 36 שְׁבַעִים וְזָנִים, אֶלֶּא בֵּא הַפְסוּק לְלַמֵּד שָׁחַל שְׁלֵשָׁה וּשְׁלֵשָׁה שְׁעָמַדוּ
 37 לְשִׁמּוֹשׁ כְּבִית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, הֲרִי הוּא כְּבִית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שאף אם
 38 אינם חשובים כמשה ואהרן, שְׁמָא הֵם חֲשׁוּבִים כְּאוֹתָם שְׁבַעִים
 39 זָנִים, וכשם שאין להרהר אחר בית דינו של משה, כך אין להרהר
 40 אחר בית דינו של רבן גמליאל. ואכן קיבל רבי יהושע את דברי
 41 רבי עקיבא ורבי דוסא, וְנִטְלַ מַקְלֵי וּמַעֲוִתָיו בִּידֵּו, וְהֵלֶךְ לִיבְנָה אֶצְלֵי
 42 רַבֵּן גְּמִילָאֵל בְּיוֹם שָׁחַל יוֹם הַכַּפּוּרִים לְהֵיטֵב בְּחֻשְׁבוֹנּוֹ. עָמַד רַבֵּן
 43 גְּמִילָאֵל וְנִשְׁקָו לרבי יהושע עַל רֵאשׁוֹ וְאָמַר לוֹ 'בּוֹא בְּשָׁלוֹם רַבִּי
 44 וְתִלְמִידִי', רַבִּי בְּחֻכְמָה, וְתִלְמִידִי שְׁקִיבֵת אֶת דְּבָרִי.
 45 *

נמרא

47 שנינו במשנה: 'ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב וכו',
 48 כשבאו ליבנה קיבלו רבן גמליאל. מביאה הגמרא ברייתא בביאור
 49 טעמו: תֵּנִי, אָמַר לָהֶם רַבֵּן גְּמִילָאֵל לְחֻכְמִים, הטעם שקיבלתי את
 50 עדותם, אף שבדרך כלל אין הלכנה הולכת במהירות גדולה כל
 51 כך, משום שָׁכָךְ מְקִיבְלֵי מִבֵּית אֲבִי אָבָא, פְּעָמִים שָׁבָא הִירַח
 52 בְּשַׁבְּחָתָא רֵאשׁוֹ וּבִמְתִּינּוּת, וּפְעָמִים שָׁבָא בְּקֶצֶרָה – במהירות, ויתכן
 53 שבשחרית ראוהו במזרח ובערבית במערב. אָמַר רבי יוחנן, מֵאִי
 54 מַעֲמָא דְּרַבִּי רַבִּי – מנין למדו דבר זה, דְּכֵתִיב (תהלים קד ט) 'עֲשֵׂה יְרֵחַ
 55 לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבֹאֹו', ומבואר שְׁמִשָּׁשׁ, הוּא דְּיָדַע מְבֹאֹו –
 56 רק לו יש הילוך קבוע וזמנו ידוע, אבל הִירַח, לֹא יָדַע מְבֹאֹו – אין
 57 הילוכו קבוע, שפעמים בא בארובה ופעמים בקצרה.
 58 *

59 התבאר לעיל (ב). שאפשר לאיים על העדים שיאמרו שראו את
 60 הלכנה בליל שלשים של אלול, ויחול בו ראש השנה, כדי שלא
 61 יחול יום הכפורים סמוך לשבת. מביאה הגמרא מעשה בענין זה:
 62 רַבִּי חִיָּא תַּיִיא לְסִיתְרָא דְּהָתָה קֵאָר – ראה את הירח עומד ברקיע
 63 בְּצִפְרָא וְבִבּוֹקֵר דְּעֶשְׂרִים וְתַשְׁעָה לְחֹדֶשׁ אֱלּוּל, שָׁחַל קֵלָא, פְּתַק
 64 בֵּית – נטל חתיכת אדמה והשליך בלפיו, וְאָמַר לוֹ, לְאִוְרָתָא בְּעִינֵי
 65 לְקֹדֶשִׁי בָךְ – הרי בלילה, שהוא ליל שלשים, אנו צריכים לקדש
 66 כך את החודש, שיהיה יום טוב של ראש השנה, וְאֵת קִיּוּמָתָא הִכָּא
 67 – ואתה עומד כאן, והרי אחר שנראית הלכנה הישנה לעין כל
 68 ביום עשרים ותשעה, לא יוכלו לקדשו בליל שלשים, כמבואר
 69 לעיל (ב). שרק אם לא ראוהו בליל ויום עשרים ותשע אפשר
 70 לקדש את החודש בשלשים, והמשיך ואמר לו, 'זִיל אִיכְסִי' – לך
 71 ותתכסה, שלא יראוך, ונוכל לקדש את החודש בלילה. אָמַר לֵיהּ
 72 רַבִּי – רבי יהודה הנשיא לְרַבִּי חִיָּא, זִיל לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא עֵין מֵבֵ, וְקִדְּשִׁיהּ לְיִרְחָא – ותקדש את החודש ביום שלשים, כדי שלא ירננו
 74 בני העיר שראו את הלכנה ביום עשרים ותשע, ואיך הוא מקדש
 75 את החודש ביום שלשים, וְשָׁלַח לִי סִימָנָא – סימן שאכן קידשת את
 76 החדש, במילים אלו 'דְּדוֹר מִלֵּךְ וְיִשְׂרָאֵל חֵי וְנִקְיָם, שְׂדוֹר הַמֶּלֶךְ נִמְשַׁל
 77 לַלְבָנָה, שְׂנֹאמֵר בּוֹ (תהלים פט לו-לח) 'וְכִסָּא בְּשִׁמְשׁ נִגְדִי, כִּיְרֵחַ יִכּוֹן
 78 עוֹלָם'.
 79 *

80 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין חשבונותיו של רבן גמליאל:
 81 תָּנוּ רַבָּנָן, פְּעָם אַחַת נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמֵים בְּעֵינִים – בעננים, והחשיך מעט
 82 אור היום, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִרְאִית דְּמוּת הַלְכָּה בְּעֶשְׂרִים וְתַשְׁעָה לְחֹדֶשׁ
 83 אֱלּוּל, כְּסָבּוּרִים הָעָם לומר שהתחדשה הלכנה ויום זה הוא ראש
 84 חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּבְקִשּׁוֹ בֵּית דִּין לְקַדְּשׁוֹ, ויחול ראש השנה באותו
 85 יום. אָמַר לָהֶם רַבֵּן גְּמִילָאֵל, כִּדְּמִיבְלֵי מִבֵּית אֲבִי אָבָא, אִין חֲדוּשָׁה
 86 שָׁחַל לְכַנָּה – אין הלכנה החדשה נראית פְּחוּתָה – אם עברו מהמולד
 87 של החודש הקודם פחות מעשרים וְתַשְׁעָה יוֹם וּמִחֻצָּה, וְשִׁנִּי שְׁלִישִׁי
 88 שְׁעָה, וְשְׁבַעִים וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים שֶׁל שְׁעָה, ולא יתכן שתיראה הלכנה
 89 החדשה ביום עשרים ותשעה עצמו, ובודאי טעו בראיתם. ואותו
 90 היום מֵתָה אֲמֹו שֶׁל כֵּן זָוָא, וְהַסְפִּידָה רַבֵּן גְּמִילָאֵל הַסְפִּידָה גְּדוֹל, לֹא
 91 מִפְּנֵי שְׂרָאוּתָהּ לְכָה, אֶלֶּא כִּדְּיָדַעַת הָעָם שְׁלֵא קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת
 92 הַחֹדֶשׁ, שאין מספידים ביום טוב.
 93 *

94 שנינו במשנה: הֵלֶךְ (רבי עקיבא) וּמִצָּאוֹ (רבי עקיבא) מִיָּצֵר בּוֹ,
 95 מסתפקת הגמרא: אִיכְסִי לָהּ, מִי הִיָּה מִיָּצֵר, רַבִּי עֲקִיבָא מִיָּצֵר אוֹ
 96 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִיָּצֵר. פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּיא, הֵלֶךְ רַבִּי עֲקִיבָא
 97 וּמִצָּאוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּשִׁהוּא מִיָּצֵר, ומבואר שרבי יהושע הוא שהיה
 98 מִיָּצֵר. מביאה הגמרא את המשך הברייתא: אָמַר לוֹ רבי עקיבא,
 99 [רַבִּי], מִפְּנֵי מָה אֲתָה מִיָּצֵר. אָמַר לוֹ רבי יהושע, (רַבִּי) עֲקִיבָא, רָאוּי
 100 לוֹ וְרָאוּי לִי, ודיבר על עצמו בלשון נסתר, שִׁיפּוֹל לְמִשָּׁה וישכב
 101 לחולה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאֵל יִנּוֹר עָלָיו רַבֵּן גְּמִילָאֵל נִזְרָה זֶה, לחלל
 102 את יום הכפורים. אָמַר לֵיהּ רבי עקיבא, רַבִּי, תְּרִישִׁינִי לומר לְפָנֶיךָ
 103 דְּכָךְ אֲחֵד שְׁלִמְדָתִּי, אָמַר לוֹ רבי יהושע אָמֹו. אָמַר לוֹ, הֲרִי הוּא –
 104 הפסוק אָמַר בְּפִרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת (ויקרא כג ה, ז) לִשּׁוֹן 'אֲתָם' 'אֲתָם'
 105 'אֲתָם' שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, ללמדנו 'אֲתָם' שְׁקִידְשָׁתֶם אֶת הַחֹדֶשׁ, הרי הוא
 106 מְקוּדָשׁ אֶפְיֻלוֹ אִם הֵייתֶם שׁוֹנְנִין, שטעיתם בחשבון. 'אֲתָם', וְאֶפְיֻלוֹ
 107 הֵייתֶם מְוִידִין, שְׁקִידְשָׁתֶם בְּיוֹם שְׁאִינוֹ רָאוּי. 'אֲתָם', וְאֶפְיֻלוֹ הֵייתֶם
 108 מְוִיפְעִין, כְּגוֹן שְׁעָדִים הִטְעוּ אֶת הַדִּינִיִּים בַּעֲדוֹת שֶׁקֶר. וכיון שרַבֵּן
 109 גְּמִילָאֵל קִידֵשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ לִפִּי דַּעְתּוֹ, חָל קִידּוּשׁוֹ אִף אִם הִיָּה זֶה
 110 בַּטְעוּת, ואין לך לחשוש לחלל את יום הכפורים שחל בחשבונך,
 111 מסיימת הברייתא: בְּלִשּׁוֹן הָהָא אָמַר לוֹ רבי יהושע, עֲקִיבָא, נִחְמָתִי
 112 נִחְמָתִי.
 113 *

114 שנינו במשנה: בָּא לוֹ אֶצְלֵי רַבִּי דּוּסָא בֵּן הוֹרְבִינִס בּוֹ, אמר לוֹ אִם
 115 בָּאִין אֲנִי לְדוֹן אַחֵר בֵּית דִּינוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִילָאֵל. הגמרא מביאה
 116 ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, לָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָם שֶׁל שְׁבַעִים
 117 זָנִים הֵלָל, שְׁלֵא יֵאֵמַר אֲדָם וְכִי פְּלוּנִי הִדִּין חֲשׁוֹב כְּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן,
 118 *

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שני עמ' א

1 וְכִי פְּלוֹנִי חָשׁוּב כְּנֶדֶב וְאַבְיָהוּא, וְכִי פְּלוֹנִי חָשׁוּב כְּאַלְלָד וּמִידָד, וְאִין
2 אֲנִי צָרִיךְ לְשִׁמוּעַ לְדֵינִים אֱלֹו. וְלִכֵּן לֹא הִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹת הַזִּקְנִים,
3 וְאוֹמְרִים לוֹ שְׁמָא הֲדִיין שְׁבִימִיו חָשׁוּב כְּאַחַד מִשְׁבָּעִים הַזִּקְנִים
4 הָלָלוּ. מִבִּיָּאָה הַבְּרִייתָא פְּסוּק נֹוסֶף: וְאוֹמֵר, כִּשְׁשִׁמּוֹאֵל הוֹכִיחַ אֶת
5 יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹאֵל א' יב ו, יא), 'וַיֹּאמֶר שְׁמוֹאֵל אֶל הָעָם, ה' אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת
6 מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן, וְאוֹמֵר 'וַיִּשְׁלַח ה' אֶת יִרְבֶּעֵל וְאֶת כִּדֹן וְאֶת יִפְתָּח
7 וְאֶת שְׁמוֹאֵל, וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֲבִיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בְּטַח'. וְהַזְכִּיר

8 שְׁמוֹאֵל בְּדִבְרֵיו שֶׁשָּׂה זִקְנִים, מֹשֶׁה, אֶהֱרֹן, יִרְבֶּעֵל, כִּדֹן, יִפְתָּח
9 וְשְׁמוֹאֵל, וַתְּחִילָה מִבְּאֵרֶת הַבְּרִייתָא מִי הֵם אוֹתָם זִקְנִים, 'יִרְבֶּעֵל'
10 זֶה גִּדְעוֹן, וְלֵמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ יִרְבֶּעֵל, מִשּׁוּם שֶׁעָשָׂה מְרִיכָה עִם הַפֶּעַל,
11 שֶׁנִּתֵּן בְּלִילָה אֶת מִזְבְּחוֹ (שׁוֹפְטִים ו כה-לב). 'כִּדֹן' זֶה שְׁמִשׁוֹן, וְלֵמָּה
12 נִקְרָא שְׁמוֹ כִּדֹן, דִּאֲתִי – שְׁבָא מִשְׁבֵּט דָּן. 'יִפְתָּח' כְּמִשְׁמָעוֹ – כִּךְ הוּא
13 שְׁמוֹ.

ראש השנה דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קעט

מקודש'. מקשה הגמרא: למה לי למיתנא – מדוע הוצרך התנא לשנות אופן שראוהו גם בית דין וגם כל ישראל, שאם לא הספיקו לקדשו עד שחשכה, התעבר החודש, והרי די בכך שראוהו בית דין כדי לחדש זאת. מתרצת הגמרא: איצטריך, כיון שאם לא היה מתבאר בפירוש אופן זה, סלקא דעתך אמינא, הואיל וראוהו גם בית דין וגם כל ישראל, הרי איפרסמא לה – התפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלשים, ולא ליעבריה, כיון שאף ללא קידוש בית דין התקדש החודש, קא משמע לן שהחודש מתקדש רק על ידי בית דין, ואם לא הספיקו לקדשו, התעבר החודש.

הגמרא מבארת את לשון המשנה 'ראוהו בית דין וכל ישראל, נחקרו העדים', והבינה הגמרא שהכל הוא אופן אחד. מקשה הגמרא: וכן דתנא ליה – וכיון ששנה התנא דין זה באופן שראוהו בית דין וכל ישראל, 'נחקרו העדים' למה לי – לשם מה חקרו את העדים, והרי כל ישראל עדים על ראייה זו. מתרצת הגמרא: נאמר כאן שני אופנים שונים, והכי קאמר, ראוהו בית דין וכל ישראל, אי נמי – או שראוהו רק שני עדים ונחקרו אותם העדים, ובשני מקרים אלו אמרה המשנה שאם לא הספיקו לומר מקדוש, עד שחשיכה, הרי זה מעובר. מקשה הגמרא: וכן דתנא שאם ראוהו בית דין וכל ישראל, אם לא הספיקו לומר מקדוש עד שחשיכה הרי זה מעובר, למה לי למיתנייה גם את האופן של חקירת העדים בלילה, והרי פשוט שאם ראיית בית דין וכל ישראל אינה מועילה ללא אמירת 'מקודש', כל שכן שחקירת העדים לבד לא תועיל. מתרצת הגמרא: איצטריך, סלקא דעתך אמינא, שרק ראיית בית דין וכל ישראל אינה מועילה, אבל אם נחקרו העדים ביום שלשים, תהיו 'תהיהו' חקירת העדים נחשבת בתחילת הדין, והכרת 'מקדוש מקדוש' בגמר דין, ולקדשי בליליא, ודבר זה הוא מיד דתהו אדיני ממונות – כמו שמצינו בדיני ממונות, דתנן (סנהדרין לב) דיני ממונות דנין – מתחילים לדון רק ביום, וגומרין את הדין אפילו בלילה, והכא נמי נאמר שאם התחילו בחקירת העדים ביום מקדשין אף בליליא, קא משמע לן, שאף אמירת 'מקדוש' על ידי הבית דין היא דווקא ביום.

שואלת הגמרא: כיון שבדיני ממונות גומרים בלילה, ואימא הכי נמי – מדוע באמת לגבי קידוש החודש אין זה כך, ואין מקדשין כלל בלילה. משיבה הגמרא: אמר קרא (תהלים פא ה) 'כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', ופסוק זה נדרש (n) לגבי קידוש החודש, והרי אימת הו' חק' – שמתקדש החודש, בגמר דין, כשבית דין אומרים 'מקודש', ולאותו 'חוק' קא קרי ליה רחמנא – כינתה זאת התורה 'משפט', ויש ללמוד, מה 'משפט' – תחילת דין בממונות, נעשה דווקא ביום, אף הכא נמי – אמירת 'מקדוש' על ידי בית דין, דווקא ביום.

שנינו במשנה: ראוהו בית דין, ועמדו שנים ויעידו בפניהם. מקשה הגמרא: ואמאי – מדוע יש צורך בהגדת עדות, והרי לא תהא שמיצה ששומעים הדיינים עדות על ראיית הלבנה גדולה מראייה – שראו בעצמם את הלבנה, ויקדשו על פי ראייתם. מתרצת הגמרא: אמר רבי זירא, מדובר בגזון שראוהו בלילה, וכיון שראייתם נחשבת כקבלת עדות, ואין מקבלים עדות בלילה, אינם יכולים לדון למחרת על פי ראייה זו, אלא צריכים לשמוע עדות מאחרים.

שנינו במשנה: ראוהו שלשה והן בית דין, ועמדו שנים, ויושיבו מתבידיהם אצל הדין. מקשה הגמרא: אמאי יש צורך בהגדת עדות, הכא נמי גימא לא תהא שמיצה גדולה מראייה, ויקדשו השלשה על פי ראייתם. ובי תימא דהכי נמי מדובר בגזון שראוהו בלילה, וכמו שפירשנו את הרישא, אם כן קשה היינו תק – הרי זה אותו הדין שנאמר ברישא, ומה התחדש בסיפא. מתרצת הגמרא: באמת אף בסיפא מדובר שראוהו בלילה, וסיפא איצטריבא ליה כדי לחדש דאין תיחיד נאמן על ידי עצמו לקדש את החדש, וסלקא דעתך אמינא, הואיל (ותנן) [ותנא] דיני ממונות בשלשה דינינים,

ואמר (תהלים עט n) 'משע ואחרון בכהניו ושמואל בקראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם', הרי שהשנה הכתוב את משה ואהרן לשמואל, נמצא שבפסוק הקודם שקל – השנה התיב שלשה קלי עולם – שלשה שופטים, שלפי מעשיהם שנתפרשו בכתובים הם מהקלים והפחות חשובים שעמדו לישראל, בשלשה חמורי עולם – כשלשת מנהיגי ישראל שהיו החשובים שכולם, והם משה אהרן ושמואל, לומר לה, שירובעל בדורו הרי הוא במשה בדורו, וכן בדורו באהרן בדורו, ופתח בדורו בשמואל בדורו. ללמדך, שאפילו קל שבקלים ונתמנה פנים על הצבור, הרי הוא באביר שבאבירים – כחשוב שכולם.

ראייה נוספת: ואמר (דברים יז ט) 'ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם', ולשון הפסוק צריך ביאור, ובי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל חז"ל שלא היה בימיו, שמחמת כן הוצרך הפסוק לומר שילך לשופט שבימיו. הא – אלא בא הפסוק ללמדך שאין לה לילך אלא אצל שופט שבימיו, אף אם אינו כשופטים הקודמים. ראייה נוספת: ואמר (קהלת יז ט) 'אל תאמר מה הנה, שהימים הראשונים היו טובים מאלה', כלומר, ולכך יש לשמוע לשופטים הראשונים יותר מהאחרונים, אינו כן, ואין לה אלא השופט שבימך.

שנינו במשנה: נטל מקלו ומעוטיו בידו והלך לרבן גמליאל ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו. תנו רבנן, בין שראה אותו רבן גמליאל, עמד מבסאו ונשקו על ראשו, אמר לו שלום עליך רבי ותלמיד, רבי שלמדתי תורה בריבם, ותלמידו שאני גזיר עליך גזירה ואתה מקיימה בתלמיד, אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים, וקל וחומר הקטנים נשמעים לגדולים. שואלת הגמרא: וכי רק מקל וחומר הקטנים נשמעים לגדולים, הרי חיובא הוא שיהיו הקטנים נשמעים להם. משיבה הגמרא: אלא כך היתה כוונתו, שמתוך שהגדולים נשמעים לקטנים, נושאים הקטנים קל וחומר בעצמן שעליהם להשמע לגדולים, ואין צורך לכפותם על כך.

הדרן עלך אם אינן מכירין

פרק שלישי – ראוהו בית דין

משנה

משנתינו עוסקת באופן שהיה החודש ראוי להתקדש ביום שלשים, ולא הספיקו לקדשו: ראוהו ואת הירח ביום שלשים בית דין וכל ישראל – קהל גדול מישראל, ונחקרו העדים, ולא הספיקו הדיינים לומר מקדוש החודש, עד שחשיכה – שיצאו הכוכבים של ליל שלשים ואחד, ואין מקדשים את החודש בלילה, הרי זה מעובר – הרי החודש הקודם מעובר, וראש חודש נקבע ביום שלשים ואחד. עתה דנה המשנה באופן שהדיינים עצמם הם עדי הראיה: ראוהו בית דין – סנהדרין של עשרים ושלשה בלבד, ואין עדים אחרים שיכולים להעיד בפניהם, ועמדו שנים מתוך הדיינים שראוהו, ויעידו בפניהם – בפני שלשה מהדיינים הנשארים, ואמרו מקדוש מקדוש. אבל אם ראוהו שלשה בלבד, ושלשה אלו הן 'בית דין', כלומר סמוכים וראויים לקדש את החודש, ועמדו השנים מתוך השלשה שראוהו, ויושיבו שנים נוספים מתבידיהם הראויים לקידוש החודש אצל הדין – השלישי מבניהם שראה את הירח, ויעידו השנים בפניהם, ואמרו הדיינים, מקדוש מקדוש, והטעם שצריכים להביא שנים נוספים ואין שנים מהראויים יכולים להעיד בפני השלישי שראה עמדם, כיון שאין תיחיד נאמן לקדש את החדש על ידי עצמו – לבדו, אלא צריך לצרף עמו שנים נוספים.

גמרא

שנינו במשנה: ראוהו בית דין וכל ישראל וכו' ולא הספיקו לומר

המשך ביאור למסכת ראש השנה ליום שני עמ' ב

1 וְאִם הָיָה הַדִּיין מוֹמָחָה לְרַבִּים – בְּקִי וּמְנוּסָה, הָרִי הוּא דֵּין אֲפִילוּ
2 בְּיָחִיד, וְהָכָא נָפִי נֹאמֵר שְׁדִיין מוֹמָחָה לְרַבִּים נִיקְדָּשִׁיה בְּיָחִידִי, קָא
3 מְשַׁמַּע לָן שְׁלֵגְבִי קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּשִׁלְשָׁה דִּינִים. שׁוֹאֵלֶת
4 הַגְּמָרָא: כִּיּוֹן שְׁבַדִּינִי מִמוֹנוֹת דִּי בִּיחִיד מוֹמָחָה, וְאִימָא הָכָא נָפִי –
5 שְׁמָא נֹאמֵר שְׁגָם בְּקִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ דִּי בִּיחִיד מוֹמָחָה. מְשִׁיבָה
6 הַגְּמָרָא: אֵין לָךְ מוֹמָחָה לְרַבִּים בְּיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִפְּשָׁה רַבִּינוּ, וְקֹאמֵר
7 לִיה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַל תִּקְדֹּשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ עַד דְּאִיכָא אֲהֲרֹן
8 בְּהָדָךְ – עַד שִׁיְהִיָּה אֲהֲרֹן הַכֹּהֵן עֵימָךְ, דְּכִתְיִב (שְׁמוֹת יב א-ב) 'וַיֹּאמֶר ה'
9 אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֲהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר, הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
10 חֳדָשִׁים', וּמִבּוֹאֵר לַעִיל (כ:) שְׁפִסּוּק זֶה נֹאמֵר לְגַבִּי קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ,
11 וְכִיּוֹן שְׁאִין עוֹשִׂים בֵּית דִּין שְׁקוּל, בּוֹדְאִי הִיָּה עִמָּהֶם דִּיין שְׁלִישִׁי,

12 וּמוֹכַח שְׁבַקִּידוּשׁ הַחֹדֶשׁ לֹא דִי בִּיחִיד מוֹמָחָה.
13 *
14 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: רֹאוּהוּ שְׁלֹשָׁה וְהָן בֵּית דִּין, יַעֲמְדוּ שְׁנַיִם וַיּוֹשִׁיבוּ
15 מִחֲבֵרֵיהֶן אֶצְלַת הַיָּחִיד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמִימָרָא – הָאֵם נִיתֵן לּוֹמֵר
16 שְׁמִשְׁנַתִּינוּ סוֹבֵרֶת דְּעַד נַעֲשֶׂה דִּיין, שְׁהָרִי הַשְׁלִישִׁי שְׂרָאָה אֶת
17 הַלְּבָנָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַדִּין הַמִּקְבֵּל אֶת עֵדוֹת הָרֵאִיָּה מִהַשְׁנַיִם
18 הָאֲחֵרִים, וּמִקְדֵּשׁ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְאֵם כֵּן, לֵימָא – הָאֵם יֵשׁ לּוֹמֵר
19 דְּמִתְנִיתִין דִּלֹּא פְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּתַנְיָא, סְנֵהֲדָרִין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה
20 דִּינִים, הֵיכּוּלִים לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת, שְׂרָאוּ אֶחָד שְׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ
21 בַּמִּזִּיד וּבַהֲתֵרָאָה, כִּיצַד יְדוֹנוּ אוֹתוֹ,